

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Мозгальової Наталії Георгіївни на дисертаційне дослідження
Соколової Г.М. «Формування сценічно-виконавської культури
учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано»
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі
знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Сучасна мистецька наука спрямована на дослідження саме тих феноменів, які зумовлені освітніми та культурними процесами, що відбуваються у світі та Україні, й орієнтуванням на наміри і бажання здобувачів освіти. До прикладу, у багатьох країнах намічаються тенденції до виховання високодуховної, культурно компетентної особистості з особистісним ставленням до виконавського мистецтва, розумінням та інтерпретацією музичних творів. В Україні це задекларовано в чинних нормативних документах, зокрема закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту». Попри існування низки досліджень, спрямованих на вивчення різних аспектів навчання учнів дитячих музичних шкіл гри на фортепіано як серед українських (Н. Гуральник, В. Смородський, Т. Степаненко, О. Щолокова та ін.), так і зарубіжних (Лі Данься, Ляо Бінь, Л Хуацінь, Ц. Сяо) науковців, поза увагою залишилося звернення до вивчення специфіки підготовки учнів до публічних виступів як закономірного результату музично-освітньої діяльності.

Відтак, на тлі сучасних дослідницьких напрацювань новаторським видається спосіб аналізу в дисертації проблеми формування сценічно-виконавської культури учнів музичних шкіл проведений Г. Соколовою. Попри тривалий інтерес вчених до зазначененої проблематики, авторка розробляє оригінальний теоретико-методичний інструментарій, чим робить важливий внесок у теорію та методику навчання гри на фортепіано.

Той факт, що дослідження входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та є складником наукової теми кафедри хореографії та музичного мистецтва «Україна у світовому мистецькому просторі: діалог культур» (номер державної реєстрації 0119U103419), також свідчить на користь актуальності досліджуваної проблеми.

2. Наукова новизна одержаних результатів

У виборі теми та системності в її розкритті можна простежити окрім актуальності ще й наукову достовірність виконаної роботи. Дисерантка поставила перед собою мету, яка корелює з поставленими **завданнями (с. 24)**: з'ясувати теоретичні основи формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано; розробити

методику формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано; схарактеризувати педагогічні умови, форми та методи формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано; здійснити критеріально-рівневе оцінювання сформованості сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано; експериментально перевірити ефективність методики формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано.

Чітко сформульована мета дисертації та послідовність вирішення поставлених завдань дали змогу дисертантці отримати нові наукові результати, головними з яких є такі: вперше здійснено цілісний науковий аналіз і запропоновано розв'язання проблеми формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано; обґрунтовано сутність і структуру сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл; виокремлено мотиваційно-емоційний, формувально-розвивальний, виконавсько-рефлексивний етапи, індивідуальну, самостійну, групову та концертно-публічну форми та мотиваційні, когнітивні, емоційно-психологічні, виконавсько-технічні, рефлексивно-оцінні методи формування сценічно-виконавської культури учнів у процесі навчання гри на фортепіано; конкретизовано зміст методологічних підходів і педагогічних принципів, форм і методів навчання в контексті формування сценічно-виконавської культури учнів у процесі навчання гри на фортепіано; критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної якості. Обґрунтованість і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджена ретельним опрацюванням достатньої кількості наукових джерел.

3. Практичне значення результатів дослідження

Відзначу, отримані наукові результати мають суттєву практичну сутність. Їх цілком можна використовувати в процесі музичного навчання дітей у позашкільних закладах мистецької освіти й для підготовки педагогів відповідних спеціальностей. Результати наукової роботи можуть бути використані при підготовці навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій, навчальних робочих програм з питань фортепіанного навчання учнів дитячих музичних шкіл. Матеріали дослідження можуть слугувати підставою для оновлення змісту фахових навчальних дисциплін (фортепіано, баян, акордеон, ансамбль тощо) позашкільних закладів мистецької освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів мистецької освіти: КЗ СМР Сумської дитячої музичної школи № 1 (довідка № 125 / 01-27 від 19.10.2023 р.), Гадяцької дитячої мистецької школи (довідка № 11 від 21.02.2023 р.), Дніпровської дитячої музичної школи № 6 імені В. Скуратівського (довідка № 18 від 22.02.2023 р.), Дитяча школа мистецтв Липоводолинської селищної ради (довідка № 3 від 19.04.2023 р.), а також Інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка № 962 від 05.05.2023 р.).

4. Ступінь обґрутованості наукових положень

Рецензована дисертаційна робота виконана відповідно до змістових і нормативних вимог до кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Обсяг дисертації також відповідає встановленим вимогам, зокрема складається з анотації двома мовами, списку опублікованих праць дисерантки, вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків.

Теоретико-методологічна концепція даного дослідження базується на солідному за обсягом списку опрацьованих джерел (300 позицій, з них 107 іноземною мовою). Повний обсяг дисертаційної роботи становить 235 сторінок, основний зміст викладено на 219 сторінках.

Вступ і висновки дисертації містять усі необхідні елементи для кваліфікаційної праці. Необхідно відзначити чіткість, гармонійність і продуману структуру, логічну послідовність і виваженість наукової праці Соколової Г.М.

У першому розділі «Теоретичні основи формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано» представлено науковий дискурс сценічно-виконавської культури музикантів-інструменталістів, розглянуто різноманітні погляди науковців (Т. Адорно, О. Андрейко А. Гретрі, Д. Погребняк, Дж. Сторі, Цзінхен (с. 38, 39, 41) на даний феномен, відзначено бінарність впливу емоційного стресу на культуру виконання (с.49), визначено роль музичного самоконтролю та надійності в успішному формуванні сценічно-виконавської культури учнів (с. 50, 51), розкрито сутність і структуру сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у контексті фортепіанного навчання, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, емоційно-психологічний, виконавсько-творчий, рефлексивно-оцінювальний компоненти (с. с.45-48), виявлено сучасні тенденції і проблеми формування сценічно-виконавської культури учнів фортепіанних відділень дитячих музичних шкіл (с.56-59), подано авторське тлумачення сценічно-виконавської культури учня-інструменталіста як важливий чинник успішної виконавської діяльності учня; складну інтегровану якість, яка виявляється у здатності виконавця до свідомого трактування художнього образу й ефективної реалізації власного виконавського задуму під час сценічного виступу (с.44).

У другому розділі «Методика формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано» визначено методологічні підходи (культурологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) і педагогічні принципи (індивідуального підходу, особистісного цілепокладання, систематичного та послідовного навчання, загальнодидактичний, єдності розвитку виконавських умінь та артистизму, рефлексивності, активності, семіотичної спрямованості та інтерпретації музичного тексту) формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано (с.82-87); розкрито педагогічні умови, дотримання яких забезпечить

успішність формування означеної якості, зокрема: комфортна психолого-педагогічна взаємодія вчителя і учня, що спирається на позитивне прогнозування, повагу та підтримку; забезпечення художньо-творчого розвитку учня, зокрема розвитку здатності до інтерпретації (у т. ч. шляхом оптимального добору музичного репертуару); організація систематичних виступів учнів (на різноманітних концертах, конкурсах, фестивалях) з метою залучення їх до сценічної практики та формування навичок виступу перед публікою (с.88-91). На основі вивчення теоретичного матеріалу та узагальнення практичного досвіду виокремлено форми формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл, серед них: індивідуальна – є основою формування сценічно-виконавської культури; самостійна – закріплює індивідуальну форму роботи; групова – допомагає вдосконалити навчальний процес для закріплення попередніх форм роботи; концертно-публічна – закріплює попередні етапи у публічному виступі (с.92-99). Відповідно до обраних структурних компонентів диференційовано методи формування сценічно-виконавської культури, а саме: мотиваційні, когнітивні, емоційно-психологічні, виконавсько-технічні та рефлексивно-оцінні (с.103-114).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності експериментальної методики формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано» розроблено критерії, показники та рівні сформованості сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл (с.120-130), розкрито перебіг і результати проведеної констатувальної діагностики рівнів сформованості сценічно-виконавської культури, представлено процес формувальної роботи за трьома етапами - мотиваційно-емоційний, формувально-розвивальний виконавсько-рефлексивний, протягом яких використовувались цікаві методи роботи, серед них: «історична скарбничка піаніста», «секрети виконавця», «мистецький діалог», «журнал рефлексії», майстер-класи та тренінги, конкурси та фестивалі. Заслуговує на схвалення ретельно проведений аналіз результатів експериментальної роботи, представлений у вигляді таблиць (3.1.-3.4) і діаграм (рис. 3.1.-3.3.).

Отже, мета дослідження досягнута, у трьох розділах вирішуються поставлені завдання.

5. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях

Основні наукові результати дисертації відображені у 10 публікаціях автора, в числі яких 5 статей у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві), 1 стаття в нефаховому збірнику наукових праць, 4 публікації в матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення змісту та результатів дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам. Апробація результатів дослідження відбуває основні здобутки дисертаційної роботи і здійснена на наукових конференціях різного рівня (2020-2023рр).

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Відзначаючи загальне позитивне враження від роботи Соколової Г.М. та враховуючи складність предмета дослідження хочу окремо зупинитися на дискусійних моментах які вимагають уточнювальних коментарів авторки:

1. На наш погляд, на користь теоретичному розділу дисертації був би більш грунтовний аналіз досвіду зарубіжної фортепіанної педагогіки щодо формування сценічно-виконавської культури особистості, зважаючи на те, що в списку використаних джерел достатньо повно представлені (80 позицій) праці зарубіжних науковців.

2. Уважаємо, що в п. 2.1. доцільно було докладніше розкрити вплив схарактеризованих наукових підходів і педагогічних принципів на процес формування сценічно-виконавської культури учнів ДМШ.

3. У роботі є розбіжності в зазначенні першої педагогічної умови: на сс. 5, 8, 76, 116, 185 – «психологічно комфортна взаємодія вчителя і учня на основі позитивного прогнозування, поваги та підтримки», проте на с.87 – «психолого-педагогічна комфортна взаємодія вчителя і учня, що спирається на позитивне прогнозування, повагу та підтримку».

4. На с. 94 дисертації зазначено, що концептурно-публічна форма роботи є завершальним етапом у формуванні сценічно-виконавської культури учнів. Таке твердження дещо не відповідає положенню дисертації про те, що за виступом обов'язково йде рефлексія – обговорення позитивних і негативних моментів виступу, осмислення себе, своєї поведінки, власних дій і станів, що надає «можливість формувати та коригувати сценічно-виконавську культуру в учнів дитячих музичних шкіл» (с.101).

5. У п. 3.3 описано досить багато цікавих і різноманітних методів і прийомів, які дисерантка застосовує під час формування сценічно-виконавської культури учнів у власній практичній діяльності. Вважаємо, що ці методи доцільно було систематизовано перелічити в загальних висновках.

6. У дисертації є факти застосування джерел радянських видань, які є основоположними для фортепіанної педагогіки, проте застарілими. На наш погляд, доцільніше було б більше використовувати сучасні праці українських фортепіанних педагогів, які мають значний досвід підготовки піаністів-лауреатів, відображеній у методичних напрацюваннях. У тексті роботи також допущено випадки неправильного зазначення цитованих джерел (с. 34, 58) та в списку (№№ 9, 74), порушення правил виділення курсивом, написання з великої літери, розстановки розділових знаків тощо.

Висловлені зауваження і запитання аж ніяк не применшують здобутків і отриманих наукових результатів молодого науковця, а тільки мають послужити авторці в її майбутній науковій діяльності, оскільки ця праця окреслює широкі перспективи подальших досліджень.

7. Висновки

Дисертація Соколової Г.М. «Формування сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано» є

самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Соколова Г.М. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Н.Г. Мозальова

